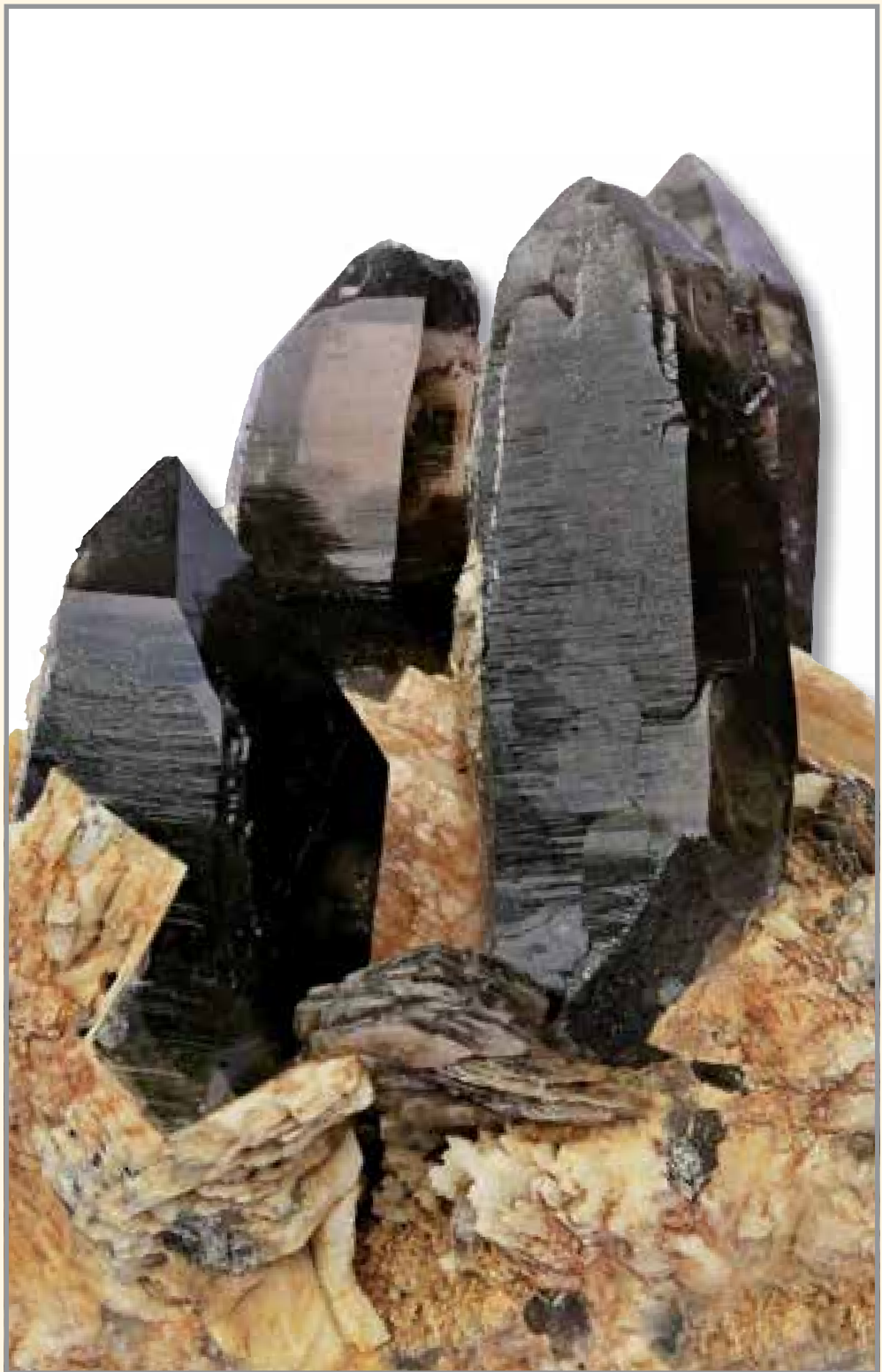

KŘEMENY

ČESKOMORAVSKÉ VRCHOVINY

KŘEMENY

ČESKOMORAVSKÉ VRCHOVINY

GRANI

Text © 2019 Luboš Rejl
Scénář © 2019 Lubomír Mlčoch
Fotografie © 2019 Lubomír Mlčoch (155), Zlatica Bursíková (145), Stanislav Říha (136), Ivo Halíček (6),
Miloš Benc (4), Jaromír Šilhavý (3), Martin Bohatý (2), Josef Pavel Kreperát (2), Zdeněk Laštovička (1)
Design © 2019 Zlatica Bursíková

ISBN 978-80-7296-126-9

Neoznačené fotografie:

strana 1: Fasetový výbrus záhnědy, Bohdalec

strana 2: Drúza krystalů záhnědy, Olší

strana 3: Glyptika z ametystu, Kojatín

strana 4: Valoun křišťálu, Sklené nad Oslavou

strana 5: Drúza krystalů křemene, Nová Ves

Vydavatel děkuje všem, kteří poskytli své exponáty k fotografování a publikování v této knize.

Jsou to především následující sběratelé:

Jaromír Šilhavý, Milan Souček, Ivo Halíček, František Šín, Zdeněk Ondráček, Zdeněk Svoboda,

Miloš Benc, Martin Bohatý, Tomáš Buzrla, Petr Gadas, Pavel Vosátko, Jaroslav Bednařík.

Poděkování samozřejmě patří i těm, kteří si přáli zůstat v anonymitě.

Všechna práva vyhrazena. Tato kniha ani její část nesmějí být
rozmnožovány tiskem, fotokopii, počítačovými datovými soubory
ani jiným způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Vydal Granit, s.r.o., Praha, v roce 2019
www.granit-publishing.cz
Odpovědný redaktor Marek Chvátal
Tisk Finidr, s. r. o., Český Těšín
Vydání první

OBSAH

ÚVOD	9	Strážek	80
		Suky	82
PEGMATITY	19	Videň	86
Bobrová	20	Záseka	88
Bobrůvka	24	KŘEMENNÉ ŽÍLY	91
Bohdalec	30	Bochovice	92
Bohdalov	34	Budeč	100
Cyrilov	36	Česká Mez	102
Dlouhá Brtnice	38	Hluboké	106
Dolní Bory	40	Hostákov	110
Horní Bory	48	Kojatín	116
Jihlava	52	Nové Veselí	122
Kněževes	56	Sázava	128
Pikárec	60	Terůvky	130
Radešín	68	Valdíkovo	132
Rousměrov	70		
Rožná	72		
Řečice	74	LITERATURA	138
Sklené nad Oslavou	78		

Naleziště v okolí Valdíkova

ÚVOD

*Barvy křemene jsou jako barevná duha,
pomyslně spojují zem, člověka a Boha!*

Julius Zeyer

Krása i mimořádnost některých drahokamových odrůd křemene z Českomoravské vrchoviny je dnes všeobecně známa. Obdivujeme je nejenom v dokonalé krystalické formě, ale také v rafinovaných výbrusech, plastikách, špercích a uměleckých předmětech. Staly se dokonce i obchodní komoditou. Jsou součástí sbírkových fondů prestižních muzeí u nás i v zahraničí a patří k ozdobám výstav a publikací i soukromých sbírek nerostů. Přestože tato oblast poskytuje množství často jedinečných nálezů nejrozmanitějších minerálů, v této knize jsme se zaměřili jen na pestrou škálu

křemenů. Minerálům Vysočiny se věnují také jiné mineralogické knihy.

Půvab, dokonalost a magičnost křemenů povýšily oblast Českomoravské vrchoviny v posledních desetiletích na „drahokamový ráj“. Variety křemene se zde často v mimořádné kvalitě nacházejí v podstatě v celé své paletě: je zde křišťál, citrín, záhněda, morion, růženín i ametyst, vzácně dokonce namodralý a nazelenalý křemen či křemeny s různými inkluzemi (zarostlými minerály).

Publikace představuje nejen různorodost, ale též nádheru těchto kamenů. Návštěvníky v této oblasti čeká krásná krajina; navíc, když budou mít trochu štěstí, můžou najít „poklad“, který může být začátkem sběratelské vášně.

Typická krajina z Třebíčska se skalnatými výchozy

BOBRŮVKA

záhněda, citrín, křišťál, morion

Mezi nejznámější pegmatity ve strážném moldanubiku patří určitě ty z Bobrůvky a nejbližšího okolí. Proslavený je zejména vrch *Ouperek*, severoseverovýchodně od obce, kde je známo několik žil a čoček až několikametrové délky. Jsou uloženy v granulitech nebo migmatitizovaných biotitických pararulách, směr mají generelně severoseverovýchod–jihozápad s úklonem kolem 60°. Místy bývají zdejší pegmatity blokové s dutinami vyplněnými záhnědami. Krásné drúzy i samostatné dokonalé sloupcovité, vzácně i pyramidální krystaly dosahují obvykle velikosti několika centimetrů, ale i přes 25 cm. Ojediněle byla nalezena záhněda s fantomem, časté byly hypoparalelně narůstající záhnědové drúzy. Záhnědy mají kouřovou barvu, někdy s podmanivým zlatavým nádechem. Barva je u některých záhněd zvýrazněna na hranách. Ze zdejších záhněd byly zpracovány četné uni-

kátní fasetové výbrusy o hmotnosti až několik stovek karátů, ale i gemy či drobné plastiky. Spolu se záhnědami se vyskytují krystalovaný albit, muskovit a skoryl, někdy tence sloupcovité. Lokalitu proslavil svými výzkumy Antonín Kašpárek. Známa je také řada pegmatitů jihojihozápadně od obce.

V Bobrůvce a okolí se nacházejí rovněž větší volné úlomky nebo krystaly křišťálů, citrínů a záhněd (často obroušené), spojené s deluviofluviálními sedimenty. I z nich byla zhotovena řada unikátních výbrusů.

Nálezy paleolitických a neolitických artefaktů (jádra, čepele, škrabadla, hroty aj.) z křišťálů, citrínů a záhněd ve stejném prostoru svědčí o jejich vyhledávání a používání již v pravěku (Přichystal 1989, 1999). V šedesátých letech bylo možné větší kusy křišťálů a citrínů nalézt na skalách u místních domů.

Naleziště Ouperek

Rytina v záhnědě

Drúzy a volné krystaly záhnědy

ČESKÁ MEZ

ametyst, křišťál, záhněda

Ke geneticky zatím ne zcela jednoznačně určeným výskytům krystalů křišťálu, světlych ametystů a záhněd až 8 cm velkých, někdy s fantomy, oboustranně a žezlovitě vyvinutých, se řadí ty ze severovýchodního okraje obce Česká Mez (jihovýchodně od Žďáru nad Sázavou). I když převážně povrchové nálezy pěkných krystalů jsou zde stále vzácnější, jejich podmanivý vzhled, zvýrazňovaný vnitřními optickými efekty, stále láká řadu sběratelů k jejich opakovanému vyhledávání. Technickými pracemi zde byla v minulosti zastižena primární žíla směru severoseverozápad–jihojihovýchod tvořená mléčně bílým křemenem s dutinami vyplněnými drobnými křišťálky, jež ale morfoloicky ani barevně neodpovídají těm sbíraným na povrchu v deluviu. Podle horninových úlomků z eluvií prorážejí zdejší žíly migmatitizovanými rulami severozápadní části strážeckého moldanubika. Velikost

nalézaných krystalů je proměnlivá v rozmezí několika prvních centimetrů. Jsou většinou průhledné, občas zonální, intenzita zbarvení se někdy zvýrazňuje směrem k hranám a vrcholu krystalu. Většinou obsahují řadu prasklin, jejich povrch je však lesklý bez známek transportu. Ačkoliv byly některé z ametystů upraveny do muglí, fasetových výbrusů či dokonce intaglií nebo kamejí, jde vzhledem k velikosti suroviny i vnitřním nehomogenitám o ojedinělé, spíše raritní využití. Menší krystalky se úspěšně uplatnily ve špercích.

Oválný ametystový briliantový výbrus

Drobné protáhlé krystaly křemene

Glyptika řezaná v ametystu

Krystaly ametystu, některé žezlové, jiné oboustranně ukončené